

DEMOKRACIJA

Leto VII. - Štev. 40

Trst - Gorica 9. oktobra 1953

Izhaja vsak petek

Nova kršitev Mirovne pogodbe

Nas list je bil že v tisku, ko je svet, a posebno Tržačane presenetila vest, da sta Velika Britanija in Združene države sklenili zapustiti področje A Svobodnega tržaškega ozemlja ter izročiti njeno upravo Italiji. Tako je dobila najnovejša kriza tržaškega vprašanja svoj presenetljiv zaključek.

Odkar je bilo Svobodno tržaško ozemlje ustanovljeno, so na obeh straneh začele meje, katerega deli v dve področji, dejansko neprestano kršili prevzete obveze. Trdi najnovejši sklep zahodnih velešil predstavlja takšno kršitev. Velika Britanija in Združene države sta dobili mandat za upravo področja A Svobodnega tržaškega ozemlja z Mirovno pogodbo z Italijo. V tej pogodbi ni nikjer predvideno, da bi se ti dve sili svojemu mandatu lahko odrekli, še manj pa, da bi ga lahko prenesli na kakšno tretjo državo. Ker pa odločajo v politiki predvsem realnosti in ne formalnosti, seveda nihče ne bi mogel preprečiti, da se dve državi prostovoljno odpovesta mandatu in odročita bremena, ki jim je postalo neopredeljeno. Toda v takem primeru bi morali mandat izročiti Varnostnemu svetu, pod čigar zaščito je Svobodno tržaško ozemlje, in pod čigar nadzorstvom sta Velika Britanija in Združene države upravljal večino polovico njegovega ozemlja. In Varnostni svet bi moral odločiti, ali poveri mandat kakemu drugemu državi ali pa imenuje guvernerja za STO. Medtem pa vladati, da Varnostnega sveta sploh nihče ni upravljal ni stvar, ki spada tudi po črki Mirovne pogodbe v njegovo pristojnost, je bila izvršena mimo njega, kakor da ga sploh ni. Prepričani smo, da tako ravnanje ne more večati ugleda Združenih narodov in da kršenje prava in prevzetih obveznosti končno ne more prinesiti nič dobrega.

Toda ne glede na to smo v novem položaju, katerega moramo upoštevati. Mnogim bode misli pri tem nehoti uhajale nazaj in premišljujejo, kako je vendar sploh lahko prišlo do tega?

Takoj po podpisu Mirovne pogodbe je Italija izjavila, da ne prizna Svobodnega tržaškega ozemlja, in da se bo zavzemala za njegovo priključitev. Teji svoji liniji je ostala zvesta skozi vsa kasnejša leta. Njena odločnost je kvečjemu narasla. Jugoslavija, ki je od začetka zagovarjala Mirovno pogodbo, pa se je tekom časa od nje vedno bolj oddaljevala in je prišla kršiti njene določbe pri upravi na področju B, vse dokler niso tuji njeni odgovorni politiki ponovno izjavili, da smatrajo tudi oni, da je Mirovna pogodba neuresničljiva. Zunanji Kardeljev govor v Kočevju, ki je bil sicer poln velikih besed, je to še posebno poudaril. Tako se je tudi Jugoslavija postavila izven Mirovne pogodbe. Anglo-Američani so se znašli pred položajem, v katerem sta obe neposredni sosedki Svobodnega tržaškega ozemlja istemu odrekli pravo na obstanek, istočasno pa šteli pooblašči Anglo-Američane, da morajo vsaki izmed njih dati vse, medtem ko naj bi druga ne dobila ničesar. Anglo-Američanom je postalo breme neprijetno, niso se hoteli zameriti ne na levo, ne na desno in so enostavno sklenili, da izročijo upravo področja A Italiji. Tako je vsaka izmed dveh sosednih držav dobila po en del Svobodnega tržaškega ozemlja, s tem sta izčrpani in sedaj, ko odgovarjata vsaka za en kos, naj se pač zmenita, če se znata. Anglo-Američani so si umili roke!

Taka je politična logika dogajanja. Zgodovina do končno sodila o vseh teh dogodkih in prepričani smo, da bosta na tehnični krivici Jugoslavijo močno težili dve dejstvi: njen odstop od podpisane in polnopravne Mirovne pogodbe in pa uradni molk o nujnosti, da se da prebivalstvu celotnega Svobodnega tržaškega ozemlja možnost, da se samo izreče za ali proti ohranitvi svoje samostojnosti. Tudi glede slednjega se je namreč Jugoslavija omejevala na enostavno odklanjanje plebiscita Italija - Jugoslavija in ni uradno napadla italijanskega predloga z njegove najobčutljivejši strani, ni zahtevala n. pr., da se mora najprej vršiti plebiscit za ali proti STO-ju. In šele, če bi ta izpadel za STO neugodno, bi se lahko vršil plebiscit z izbiro Italija ali Jugoslavija. Sedanjí jugoslovanski režim pa tega ni napravil, ker ni želel ohraniti

Proglas gen. T. J. Wintertona

Tiskovni urad Zavezniške vojaške uprave je izdal 8. oktobra zvečer na Tržačane naslednji proglas področnega poveljnika, gen. T. J. Wintertona, v zvezi s sklepi treh zahodnih velešil glede izročitve uprave področja A italijanski vladi in glede umika britsko-ameriških čet z našega področja

»Mislim, da ste že zvedeli za zelo važno izjavo, ki sta jo skupno podali vladi Velike Britanije in Združenih držav. Ta izjava se tu v Trstu nas vseh zelo tiče. Preden našlovim na vas nekaj besed glede novega položaja, ki se obeta, dovolite, da vam podam celotno besedilo te izjave:

1) Vladi Združenih držav in Velike Britanije sta gledali z veliko skrbjo zadnja poslabšanja odnosov med Italijo in Jugoslavijo, ki so ga povzročila nasprotja glede bodočnosti Svobodnega tržaškega ozemlja.

2) Odkar je prenehala druga svetovna vojna, sta obe vladi skupno upravljali cone A Svobodnega tržaškega ozemlja na podlagi določil Mirovne pogodbe z Italijo. Podobno je jugoslovanska vlada bila odgovorna za upravo cone B. Te naloge so bile misljene kot zgolj začasne in nikoli ni bilo namena, da bi morale postati stalne. Iz dobro znanih razlogov se je bilo nemogoče sporazumeti z drugimi podpisniki Mirovne pogodbe, da bi se ustanovila stalna vlada Svobodnega tržaškega ozemlja, kakor je predvideno v Mirovni pogodbi.

3) Vladi Združenih držav in Velike Britanije sta se zaradi tega znašli v položaju, ki ni bil predviden v Mirovni pogodbi, ter sta ponovno posredovali v upanju, da bosta pospešili rešitev s spravo med Italijo in Jugoslavijo. Na žalost ni bilo mogoče doseči sporazuma, ki bi bil sprejemljiv za obe strani. Poleg tega sta tako Italija kakor Jugoslavija odklonili predloge, ki so bili v zadnjem času predloženi tako z ene kakor z druge strani.

4) V teh okoliščinah vladi Združenih držav in Velike Britanije ne vidita drugega izhoda, kakor da napravita konec dosedanjemu nezadovoljivemu po-

ložaju. Ti vladi nočeta več nositi odgovornosti za upravljanje cone A. Zato sta sklenili odpraviti Zavezniško vojaško upravo, umakniti svoje vojaštvo in, upoštevajoč pretežno italijanski značaj cone A, prepustiti upravo te cone italijanski vladi. Vladi Združenih držav in Velike Britanije pričakujeta, da bodo ti ukrepi dovedli do končne mirne rešitve.

5) Obe vladi sta trdno prepričani, da bo ta korak pripomogel k ustaljenju položaja, ki je v zadnjih letih motil italijansko-jugoslovanske odnose. Upata, da bo ta korak dal osnovo za prijateljsko in uspešno sodelovanje med Italijo in Jugoslavijo, ki je potrebno za varnost zapadne Evrope, kakor je v interesu obeh prizadetih držav.

6) Umik vojaštva in istočasna predaja uprave bosta izvedena, kakor hitro mogoče, in to bo tudi o pravem času objavljeno.

Gornja izjava je podana v jasnih in preciznih besedah in ni potrebno, da jo pojasnjam.

Želim pa vas opozoriti na zaključni stavek.

Dan, ko bodo morale biti izvedene spremembe, ki jih izjava omenja, se ni bil določil. Do takrat bo uprava cone ostala neizpremenjena.

Apeliram na celotno prebivalstvo, naj ostane popolnoma mirno in naj med to dobo nadaljuje s svojim vsakdanjim delom. Mogoče, da se pojavi kak občutek negotovosti, toda prepričan sem, da bo z dobro voljo vseh tudi to premagano.

Ni prvokrat, da stojimo pred spremembami, ki smo jih malo predvidevali, verujem pa v prebivalstvo Trsta in cone A in v njegovo že dokazano razumevanje ter tradicijo, da mi med to prehodno dobo izkaže vse svoje lojalno sodelovanje.

Generalmajor T. J. WINTERTON

Odmev v Trstu

Ze osmega zjutraj so krožile po Trstu razne vznemirjajoče govori- ce o namenih treh zahodnih velešil, da izročijo upravo našega področja italijanski vladi. Toda njihove govori- ce ni jemal resno, ker so se vsem zdele nemogoče!

Popoldne smo po radiu in prvih večernih listih izvedeli, da so zastopniki treh zahodnih vlad izročili jugoslovanski in italijanski vladi dve posebni noti o svojem sklepu glede bodoče usode področja A Svobodnega tržaškega ozemlja. Toda podrobnosti o tem so objavili šele zvečer. Hkrati je naš področni poveljnik izdal na tržaško prebivalstvo proglas, ki ga tu poleg objavljamo.

Zaveš o fragilen resnici, v katero so nas pahili dogodki v zvezi z najnovejšim razvojem tržaškega vprašanja, je nepopolno porazno učinkovala na vse tržaške Slovence in tudi na italijanske sosedane, ki so se zavedali, da je samostojnost Trsta in vsega Svobodnega tržaškega ozemlja edini način za ohranitev miru na tem izpostavljenem severno-jadranskem prostoru in za ustvaritev koristnega sožitja med tu živčima narodnostima.

Trst je čez noč izumrl. Izginil je on njegov vesel in brezskrbni izraz, ki mu je bil svoji vsa zadnja leta po koncu druge svetovne vojne!

PROTEST SDZ

SLOVENSKA DEMOKRATSKA ZVEZA JE SEŠTAVILA IN ODPOSLE TEKOM DANESNJE DNE PROTESTNE BROJAVKE VSEM ODLOČUJOČIM FAKTORJEM ZARADI NAJNOVEJŠEGA SKLEPA TREH ZAHODNIH VELEŠIL, DA IZROČIJO UPRAVO PODROČJA A STO-ja ITALIJI

Demonstracije v Jugoslaviji

Po vseh jugoslovanskih mestih je prišlo do velikih ljudskih demonstracij zaradi najavljenega sklepa washingtonske, londonske in pariške vlade, da izročijo upravo področja A našega ozemlja Italiji.

V Beogradu je razjarjena množica 8. zvečer — kljub vladnemu pozivu, naj ohrani mir in red — ne škodeje koristim države z nepremišljenimi dejanji — napadla stavbe ameriškega, britanskega in italijanskega veleposlaništva in jih poškodovala. Jugoslovansko zunanje ministrstvo se je zaradi tega opravičilo pri diplomatskih zastopnikih omenjenih treh držav. 9. zjutraj so demonstracije zavzele še večji obseg.

Tuji dopisniki soglašajo v sodbi, da je ogroženje jugoslovanskega ljudstva pristno in izraz jugoslovanske zaščrbljenosti za Trst in usodo tržaških Slovencev.

nitve Svobodnega tržaškega ozemlja. Tak je splošen vtis in verjetno tudi resnica.

V tem trenutku moramo imeti pred očmi, da bo prišla Italija na področje A le kot upraviteljica dela Svobodnega tržaškega ozemlja, ne s pooblastilom Združenih narodov ali Varnostnega sveta, ampak le dveh dosedanjih upraviteljic področja A, ki z mandatom, ki ji ima je bil poverjen, ne bi smeli razpolagati. Z najnovejšimi sklepi namreč Svobodno tržaško ozemlje ni odpravljeno. Svobodno tržaško ozemlje bo še obstajalo. Ono je postalo z Mirovno pogodbo mednarodna državna tvorba z juridično osebnostjo in svojo suverenostjo. V smislu Mirovne pogodbe z Italijo je le ljudska skupščina Svobodnega tržaškega ozemlja v stanju menjati tržaški statut. In za spremembo Mirovne pogodbe, ki je ustanovila STO, je potrebna soglasnost ne samo vseh 21. držav podpisnic in Združenih narodov, ampak tudi pristanek prebivalstva STO-ja, ki je z Mirovno pogodbo pridobilo svojo neodvisnost, in STO pa svojo mednarodnopravno osebnost in suverenost. Nad temi kraji tedaj Italija ni dobila svoje suverenosti.

Zato se tudi v novih okoliščinah osnovna naloga Slovenske demokratske zveze bistveno prav nič ne izpremeni. Se nadalje ostane naš cilj legalna borba za enakopravnost Slovencev in za pravice, ki nam po Mirovni pogodbi ter po božjih in človeških postavah pripadajo.

ALI SMO RES PRODANCI...?

Statistika, ki jo je objavil irendentski dnevnik tržaških sovhistov 2. t. m., pravi, da je bilo leta 1947 vpisanih na slovenskih osnovnih šolah cone A 4198 učencev z 211 razredi. Se leta 1948 je bilo vpisanih na slovenskih šolah 4189 učencev z 252 razredi. Od 1. 1949 dalje je število učencev od leta do leta stalno padlo za 402, 368, 458, 593 in 203 enot. In je prišlo 1. 1953 na 2145 ljudskošolskih učencev s 143 razredi.

Preko teh na prvi pogled res poraznih števil ni mogoče iti. One, vzete take kot so, bi predstavljale za slovensko šolo pogubonosni opomin. Toda zavedati se moramo, da stojimo pred dejstvom, da so vojna leta, od 1. 1941 vse do polovice 1. 1948, zmanjšala število rojstev in s tem tudi število slovenskih otrok od leta 1947 do 1. 1952. Ne vemo, za koliko se je število učencev prvega razreda 1. 1952 in 1. 1953 dvignilo, toda vemo, da so med Slovenci tega Ozmija rojstva padla med vojno na dosti nižjo kvoto kot pri italijanskem prebivalstvu. Med Slovenci skoro ni bilo med vojno moških doma, ker so bili ali v vrstah borcev za svobodo ali internirani v taboriščih ali v zaporih. Zato je treba soditi gornjo statistiko z zrnom soli v glavi. Ni razloga za malodušje.

Zakaj pada število slovenskih učencev?

Pri vsem tem moramo priznati, da je število učencev slovenskih šol, zlasti v krajih, kjer so tudi italijanske šole, močno padlo v zadnjih letih. Ta padec ni bil v sorazmerju s padcem rojstev vojnih let, ampak precej močnejši. In to je tisto, kar silj vsakega Slovenca in Slovenko, ki imata v sebi vsaj še trohico čuta slovenske krvi, jezika, rodbinskih vez in tradicij, to se pravi še trohico čuta narodne časti in človeškega dostojanstva, da dojameto to zlo v vsej njegovi globini in širini.

Stariši dva tisoč slovenskih ljudskošolskih otrok se niso v šestih letih spremenili v Italijane in njihovi otroci tudi ne. Toda slovenski otroci polnijo italijanske šole! To je ono zlo, ki zahteva vso našo pozornost in pozornost vsega slovenskega naroda. Poitalijančeva-

nje Slovencev v srcu Evrope v coni A STO-ja pred očmi oblastev, ki so se obvezale spoštovati demokratska načela in narodnostne pravice!

Vzrokov za ta vpijoč pojav je več. Odkot slovenskih otrok v italijanske šole pospešuje v mestu in okolici predvsem diskriminacijska politika italijanskih oblastev do Slovencev. Vsa ta politika gre le za to, da onemogoči svobodni razvoj slovenskega življa. Zaposlavlja Slovence na kulturnem, socialnem in gospodarskem polju, jim krati pravico do dela in služb, odvira slovenske uradnike in delavce od zaposlitve, druge pa drži v stalni odvisnosti in kontroli, če pošiljajo otroke v slovenske šole. Tržaška občina se bori proti slovenskim otroškim vrtecem, ker računata, kjer ni slovenskega vrta, da bodo šli slovenski otroci v laški vrtec. To pomeni — da je slovenski otrok, ki je šel skozi italijanski vrtec, za slovensko šolo izgubljen.

Ne nasedajte italijanski propagandi!

Drugi vzrok, da hodi dosti slovenskih otrok v italijanske šole, je slepota in omejenost staršev. Slovenski otrok, ki v teh časih sistematičnega poitalijančevanja gre skozi laško šolo, je za slovenski narod izgubljen. Izgovorov in pravil za to kanibalsko kupčevanje staršev s svojimi otroki sploh ni in jih v polovici XX. stoletja v sredi kulturne in demokratske Evrope ne more biti. Izdajstvo nad lastno krvjo in preteklostjo, izdajstvo nad lastnimi družinskimi spomini, nad dedi in pradedi, izdajstvo nad svojim jezikom, obsoja ves kulturni svet, in obsoja ga tudi sleherni Italijan. Vsak slovenski oče in vsaka slovenska mati, ki sta se spozabila in poslala svojega otroka v italijansko šolo, v slovensko šolo, naj imata kot večni opomin pred seboj pogovor dveh italijanskih učiteljic od Sv. Tivana, ki smo ga svojčas že objavili: »La mia classe è piena di sciacvi, pravi prva. — Perché no dici slavi?«, pripominjajo druga. In nato prva izreče sodbo, ki je dozorela že zdavnaj v duši vsakega poštenega Italijana: »No, i slavi xe nella scuola slovena; quei di origine slava che xe nella scuola italiana — xe SCIAVI!«. Pa misli nekdo, da se bo Italijanom priku-

pil in povzdignil, če pošilja otroka v laško šolo? Kaj se! Samoga sebe ponižuje od človeka svobodnega in prostega človeka na stopnjo do hlapca in sužnja! Zato, tudi če kdo z italijanske strani napravi pred njim prijazen obraz, bo za njegovim hrbtom sikal: »sciacvor!«

Naj si zapomnijo nekateri slovenski trgovci, pridobitniki in intelektualci! Hvala Bogu, da ni med nami dosti takih hlapcev, ki zaradi trenutne italijanske konjunkturalne kupčevajo z dušami svojih otrok!

Ne nasedajte italijanski propagandi!

Drugi vzrok, da bo otrok laže dobil mesto in službo, če bo končal laško šolo in se predstavil z laškim sprječevalom. To je plod italijanske propagande proti slovenskim šolam. Dejstvo je, da zna učenec, ki je obiskoval slovenske šole, dva jezika, oni pa, ki je prišel iz laške šole, le en jezik. Slovenske šole so državne in enoprazne z laškimi. In v šeststo primerih so se italijanski delodajalci pohvalno izrazili o učencih iz slovenskih šol. Je res, da dajejo italijanska oblastva, pod pritiskom irendentske propagande prednost pri nameščanju v državnih uradih italijanskim prosilecem. Ali ta absurd, ki je vreden komaj še propagandne fašizma, mora nehati, kakor mora nehati gonja proti Slovincem. Bili bi norost misliti, da je mirno sožitje in medsebojna strpnost med Italijani in Slovenci za vselej pokopano. Do tega strpnega sožitja obeh narodnosti mora priti, ker je to osnovni postulat za rešitev tržaškega spora in vprašanja. Slovincem bo šel njihovemu številu odgovarjajoči delež pri javni upravi. In prosilci, ki niso končali slovenskih šol, ne bodo prišli za Slovincem pridržani mesta v postev.

Zlasti v miljski občini in v krajih, kjer je komunizem najbolj razširen, je dosti učencev obrnoli hrbet slovenski šoli. Ali ni temu kriva narodna mlačnost in nezavednost staršev, ki so pod vplivom komunističnega internacionalizma žrtvovali krivo pojmovani »fratelancje« slovensko vzgojo svojih otrok?

Končna beseda velja slovenske-

mu, zlasti mlajšemu učnemu osebju na osnovnih šolah. To pa »sine ira et studio«.

Rakova rana slovenske osnovne šole je pomanjkanje stikov med šolo in starši otrok. Učitelj in učiteljica nista uradnik-birokrat, ki odsedi svoje ure v uradu in prekine ob električnem signalu ob koncu dneva vsako vez s službo in uradom. Učitelj in učiteljica sta vzgojitelja mladine in naroda. Zato njuno poslanstvo ne preneha s koncem šolskega pouka. Naloga učiteljstva je biti v stalnih stikih s prebivalstvom in učenci tudi izven šole, spoznati ne le učence, ampak tudi njihove starše, jih obiskovati in pripravljati tudi domače okolje staršev, da podpira šolo pri vzgoji otroka. Zlate tradicije slovenskega učitelja in učiteljice in njuni veliki uspehi, vse do prihoda fašizma, so slovele prav na ozkih stikih med šolo in domom otrok, med šolo in vso vasjo.

Sedanja slovenska šola, z malimi častnimi izjemami, teh stikov ne pozna. Učiteljstvo stanuje v Trstu, se vozi vsak dan v šolo na deželo in po končanem pouku se vrača zopet v mesto. S tem se je učiteljstvo ponižalo na stopnjo uradnika-birokrata. In pomanjkanje teh stikov skozi vse šolsko leto med učiteljstvom in starši je vzrok, da dosti slovenskih staršev podleže laški propagandi in pošlje otroke v laško šolo. Padec slovenskih razredov od 252 v letu 1948 na 143 letos in število učencev od 4169 na 2145, je tudi posledica nezadostnega poznanja in sodelovanja med šolo in domom.

Zato mora šolska uprava napraviti enkrat red in uveljaviti zakon, brez izjeme, da mora učiteljsko osebje osnovnih šol stanovati v kraju svoje šole. Izgovori, da ni stanovanj, so pač izgovori, ki jih ne smejo več trpeti.

Posebno v današnjem trenutku je poziv na slovensko učiteljstvo in na njegovo poštvenost na mestu. Vemo, da so žrtve, stalno bivati na deželi, toda če zabrega te žrtve obstoj slovenske šole, te žrtve je treba doprinesiti, kakor jih je doprineslo naše učiteljstvo v zadnjem stoletju vse do fašistične ukinitev slovenskih šol. Kajti STO ni nekje sredi Slovenije, ampak na najzgodnejši točki slovenske zemlje!

J. A.

VESTI z GORIŠKEGA

Spomenica Slovencev v Italiji na OZN

Sredi septembra so zastopniki Slovencev v Italiji poslali na Organizacijo združenih narodov spomenico, ki jo v celoti objavljamo:

»Ker smo iz italijanskih časopisov, kot n. pr. iz dnevnika *«Il Nuovo Corriere della Sera»* od 3. sept. 1953, štev. 209, leto 78, ki izhaja iz Milana izvedeli, da so štiri italijanske stranke v Trstu, to je liberalna, socialdemokratska, republikanska in demokristjanska ter *«Comitato Liberazione Nazionale»* za lstru, predložile namestniku svetovnega pri ZVU v Trstu posebno spomenico, ki naj se dostavi tudi vsem zastopnikom držav podpisnic tristranske note od 20. marca 1948, je naša dolžnost, da to zadevo posojamo.

Omenjamo to spomenico na tem mestu, ker vsebuje stvarne netočnosti, kot trdi, da so v Italiji pravice narodnih manjšin širokogrudno zaščiten od ustave in od državnih zakonov.

Kako smo zaščiteni Slovenci v Italiji, pa lahko razberete iz te naše spomenice v spodaj navedenih poglavjih.

Zakon o zaščiti manjšine

Člen 6. italijanske republike ustave določa, da bo italijanska republika s posebnimi zakoniti določili ščitila narodne manjšine. Do danes pa ni bil izdan še noben zakon, ki bi govoril o kakršni koli zaščiti slovenske narodne manjšine v Italiji. Slovenskim pokrajinskim svetnikom ni dovoljeno, da bi v pokrajinskem svetu govorili po slovensko. Isto se godi mestnim občinskim svetovalcem slovenske narodnosti v Gorici. Ko so prvi mestni in pokrajinski seji govorili slovenski, so jih z vpitjem in živžiganjem prekinili.

Slovenci v Italiji morajo tudi v uradih in javnih ustanovah govoriti le italijansko, ker jih v nasprotnem primeru uradniki zavržejo. Nič boljše ni na sodnih. Člena 122 Civilnega sodnega postopka in 137 Kazenskega sodnega postopka pa celo obvezujejo rabo italijanskega jezika. Člen 137 Kazenskega sodnega postopka pa predvideva še visoko denarno kazen za onega, ki italijanskega jezika ne rabiti. Vsi dosedajni protesti, naslovljeni v tem oziru na lokalne ali vladne oblasti, so bili brezuspešni in brez odgovora.

Italijanska vlada namenoma krši te pravice slovenske narodne manjšine, čeprav ve, da italijanska narodna manjšina, ki biva v Jugoslaviji, uživa iste pravice kot drugi jugoslovanski državljani in je v tem oziru popolnoma enakopravna. Zastopniki italijanske narodne manjšine v Jugoslaviji lahko prosto govorijo v svojem jeziku v vseh uradih in tudi v obeh skupščinah.

Ustanovitev avtonomne pokrajine Furlanija-Juljska pokrajina

Italijanska republika ustava v členu 116 določa tudi Furlaniji in Juljski pokrajini, ki tvorita enotno, delno avtonomno s posebnim statutom. Do danes tega vlada ni izvršila. Ko so v parlamentu razpravljali o posebnih avtonomijah in izglasovali Sicilijo, Sardinijo, Gornji Tirolski in Val d'Aosta poseben statut, so prenesli na nedoločen čas ustanovitev avtonomne pokrajine Furlanija-Juljska krajin. To zavlačevanje je jasen dokaz, da italijanska vlada nima resnega namena uveljaviti to, kar določa ustava. S tem škoduje celotnemu gospodarstvu te dežele, posebno pa še slovenskemu življu, ki biva na Goriškem in v Beneški Sloveniji.

Pri zadnjih državnozborskih volitvah so Francozi v Italiji, katerih je približno toliko kot Slovencev, dobili svoje zastopnike v parlamentu, prav tako Nemci v Tirolu, ker so jim ti zagotovljeni v posebnem statutu. Slovenci smo prav zaradi te krivice šli s praznimi glasovnicami na volišče.

Stanje po Mirovni pogodbi

S členom 15. Mirovne pogodbe od dne 10. febr. 1947, ki je stopila v veljavo dne 15. sept. 1947, se je Italija obvezala, da bo podvzela vse potrebne korake, da zajamči vsem osebam, ki spadajo pod njeno jurisdikcijo, ne glede na njihovo narodnost, spol, jezik ali veroizpoved, uživanje človeških pravic in svobod in z vseh svobod izražanja misli, svobodo tiska, svobodo veroizpovedi, svobodo prepričanja in zborovanja.

Odkar je stopila Mirovna pogodba v veljavo pa do danes, ni še italijanska vlada podvzela niti enega potrebnega koraka, ki bi zajamčil uživanje omenjenih pravic in svobod. Potrdili so prejem naše spomenice, drugega odgovora ni bilo.

V Beneški Sloveniji in v videmski pokrajini je okrog 50 tisoč Slovencev, kateri že od leta 1866 čakajo, da jim italijanska vlada odpre slovenske šole. Tudi to smo navedli v naši spomenici, katero smo v juniju 1949 poslali italijanski vladi. Odgovora nismo dobili nobenega, pač pa trikolornisti strahljivo v teh krajih Slovence, zavednega Andreja Juša pa so celo umorili.

Kje je tu spoštovanje svezano podpisane Mirovne pogodbe in izvajanje členov italijanske ustave? Slovenci zahtevamo od italijanske vlade, da se slovenske osnovne in srednje šole uzakonijo, pri čemer pa se naj upošteva sledeče:

1) Vsem slovenskim šolam v Italiji naj začnejo v celoti slovensko poučevanje, ki mora biti slovenske narodnosti in mora biti popolnoma več slovenskega književnega jezika. Dobro mora poznati slovenske šolske razmere in biti mora priznan šolnik. Je neposredno odvisen od ministrstva, s katerim ima posebne stike.

2) Slovenski šolski svet naj bo sestavljen iz vrst slovenskega učitelstva.

3) Slovenski didaktični ravnanje morajo biti slovenske narodnosti in popolnoma več slovenskega književnega jezika, morajo pa imeti tudi vse potrebne pedagoške in didaktične zmožnosti.

4) Pri nameščanju učitelstva naj sodelujejo viceproviditor, šolski svet in slovenski didaktični ravnanje, ki naj podajo svoje mnenje o učiteljskih zmožnostih.

5) Na slovenske srednje šole naj

Te dni je papež Pij XII. sprejel udeležence VI. mednarodnega kongresa za kazensko pravo, ki je v Rimu. Pri tej priložnosti je papež izjavil, da je potreben mednarodni dogovor za sprejem učinkovitega zakona za kaznovanje vseh vojnih in političnih zločincev.

Zakon mora biti sicer pravičen in povsod enak, vendar tak, da vzame vsakomur voljo do napada z vojno ali do političnega zločina.

Nekaznovani zločini in zločinci iz prve svetovne vojne so dali povod za drugo, še hujšo svetovno vojno. Papež je naglasil, da je zločin vsaka vojna, ki nima obrambnega značaja, vsako množično ubijanje nedolžnih zaradi povračilnih ukrepov, vsako streljanje talcev, ubijanje iz plemenskega sovraštva, množične deportacije, nasilje nad ženskami in otroki, samovoljno opravljanje sodstva, nasilno nabiranje delavcev in tako dalje.

Papež je tudi rekel, da podrejeni ne smejo izvršiti zločina, kajti noben nadrejeni ne more izsiliti nemoralnega in krivičnega dejanja, ki ga nihče ne sme izvršiti. Vojak torej ne sme izvršiti nemoralnega in zločina, kajti njemu na povelje nadrejenega častnika, tudi če bi s tem moral utrpeti najhujšo telesno kazen.

Hitlerja in Mussolinija pa so ubogali vsi vojaški poveljniki, tem pa častniki in častnikom vojaki, ko so se v zadnji vojni dogajali strahotni zločini!

Dobro je, da je papež dvignil svoj glas proti vojnim in političnim zločincem, in da je predlagal poseben mednarodno veljavni zakon za kaznovanje teh zločinov in zločincev!

Izkušnja uči, zato je prav, da so

Granata ubila mladega Jelena v Doberdobi

V petek popoldne 2. t. m. je 27-letni Jelen Pacifik pobiral vojno železje pri doberdobskem jezeru, ko je naletel na granato, ki se je razpočila in ga raztelesila, da je bil na mestu mrtev. Reče je bil brez dela in si je pomagal s tem poslom. Doberdobič globoko sočustvujejo z ženo in otrokom, ki ju je ubogi Jelen zapustil.

Tudi ta smrt je torej posledica slabega socialnega stanja, za zboljšanje katerega bi se morala vlada kaj več brigati!

se namestijo profesorji slovenske narodnosti s popolno kvalifikacijo in temeljitim znanjem slovenščine.

6) Na slovenske srednje šole naj se imenujejo slovenski ravnatelji.

7) Italijanska naj se poučuje kot predmet v višini ur za posamezne razrede, kakor določujejo pedagoška načela, to je od tretjega razreda dalje po štiri ure tedensko in ne več, kot je sedaj v praksi.

8) V šolski zakon naj se vnese poseben člen, da se ne smejo premeščati slovenski učitelji in profesorji v notranjost države. Slovenski učitelji in profesorji naj poučujejo na slovenskih osnovnih in srednjih šolah.

9) Ustanovijo naj se slovenske šole povsod, kjer bivajo Slovenci, to je tudi v Beneški Sloveniji in Kanalski dolini in naj se uvede obvezno šolanje.

10) Prepreči naj se sleherni delovanje proti slovenskim šolam.

11) Provizoričnim učiteljem in profesorjem slovenske narodnosti, ki poučujejo na slovenskih osnovnih in srednjih šolah, naj se uzakoni stalnost na slovenskih šolah in prizna s posebnim zakonom stalnost na sedanjih mestih.

Edino na ta način bi Slovenci imeli svojo posebno šolsko avtonomijo, s katero bi morale biti pravice glede našega osnovnega in srednjega šolstva točno označene in jamčene.

Slovenski priimki, imena in društvena imovina

Obče je znano, kako brutalno je nastopal fašizem proti narodnim manjšinam, ki so po prvi svetovni vojni ostale v mejah kraljevine Italije. Hotel je s silo uničiti vse, kar je slovenskega. Ukinil je vse

Papežev govor o vojnih in političnih zločincih

Te dni je papež Pij XII. sprejel udeležence VI. mednarodnega kongresa za kazensko pravo, ki je v Rimu. Pri tej priložnosti je papež izjavil, da je potreben mednarodni dogovor za sprejem učinkovitega zakona za kaznovanje vseh vojnih in političnih zločincev.

Zakon mora biti sicer pravičen in povsod enak, vendar tak, da vzame vsakomur voljo do napada z vojno ali do političnega zločina.

Nekaznovani zločini in zločinci iz prve svetovne vojne so dali povod za drugo, še hujšo svetovno vojno. Papež je naglasil, da je zločin vsaka vojna, ki nima obrambnega značaja, vsako množično ubijanje nedolžnih zaradi povračilnih ukrepov, vsako streljanje talcev, ubijanje iz plemenskega sovraštva, množične deportacije, nasilje nad ženskami in otroki, samovoljno opravljanje sodstva, nasilno nabiranje delavcev in tako dalje.

Papež je tudi rekel, da podrejeni ne smejo izvršiti zločina, kajti noben nadrejeni ne more izsiliti nemoralnega in krivičnega dejanja, ki ga nihče ne sme izvršiti. Vojak torej ne sme izvršiti nemoralnega in zločina, kajti njemu na povelje nadrejenega častnika, tudi če bi s tem moral utrpeti najhujšo telesno kazen.

Hitlerja in Mussolinija pa so ubogali vsi vojaški poveljniki, tem pa častniki in častnikom vojaki, ko so se v zadnji vojni dogajali strahotni zločini!

Dobro je, da je papež dvignil svoj glas proti vojnim in političnim zločincem, in da je predlagal poseben mednarodno veljavni zakon za kaznovanje teh zločinov in zločincev!

Izkušnja uči, zato je prav, da so

Granata ubila mladega Jelena v Doberdobi

V petek popoldne 2. t. m. je 27-letni Jelen Pacifik pobiral vojno železje pri doberdobskem jezeru, ko je naletel na granato, ki se je razpočila in ga raztelesila, da je bil na mestu mrtev. Reče je bil brez dela in si je pomagal s tem poslom. Doberdobič globoko sočustvujejo z ženo in otrokom, ki ju je ubogi Jelen zapustil.

Tudi ta smrt je torej posledica slabega socialnega stanja, za zboljšanje katerega bi se morala vlada kaj več brigati!

časopise, ni dopuščal tiskanja slovenskih knjig in je plenil vse, kar je bilo slovenskega, da bi izbrisal na tem ozemlju sled, da so tu bivali in živeli Slovenci.

V ta namen so fašisti izdali zakon z dne 10. jan. 1926, št. 17, po katerem so imeli prefekti vsa oblast poitalijančiti slovenske primke. Ta zakon je bil krivičen in je pustil velik madež, katerega ni mogla vsaka demokratska vlada izbrisati in zakon preklicati.

Na podlagi tega zakona so bili poitalijančeni pristni slovenski primki, a do danes ni nobena vlada vlada izdala zakona, po katerem bi primki, ki so bili uradno poitalijančeni, zopet uradno dobili prvotno obliko. Jasno je torej, da italijanska vlada še vedno noče priznati, da so v njeni republiki tudi prebivalci slovenske narodnosti in da imajo kot taki pravico do svobodnega izživljanja. Zaradi tega zahtevamo, da se zgoraj citirani zakon preklic in da se razveljavijo vsi dekreti, ki so bili izdani na podlagi citiranih zakonov. Razveljavitev omenjenih dekretov mora biti uradno izvršena.

Najhuje je še to, da Slovenci v Italiji nimamo niti pravice dajati svojim otrokom slovenska krstna imena, ker zahteva obstoječi zakon samo italijanska.

Nadalje ni italijanska vlada ničesar ukrenila, da bi goriškim Slovincem vrnila Trgovski dom v Gorici, ki je bil do leta 1933 last slovenske ustanove Trgovsko-obrtno zadruga. Ta stavba, ki je bila s slovenskimi žulji sezidana leta 1904, je bila po fašističnem komisarju leta 1933 prodana federaciji fašistične stranke v Gorici. Sedaj je državna last.

Ne samo to, da sedanje oblasti nečisto vrtni Trgovskega doma v Gorici slovenskim kulturnim in gospodarskim organizacijam, za katere je bil zgrajen in namenjen, ampak tem organizacijam ne dajo na razpolago nobenih drugih lokalov, nasprotno, celo zavirajo, da bi si Slovenci ponovno preuredili kjer si bode kako dvorano in ne izdajo za to potrebnih dovoljenj. Isto velja za slovensko Alojzijevec, ki ga je država razstala in

(Nadaljevanje na 3. strani)

Najhuje je še to, da Slovenci v Italiji nimamo niti pravice dajati svojim otrokom slovenska krstna imena, ker zahteva obstoječi zakon samo italijanska.

Nadalje ni italijanska vlada ničesar ukrenila, da bi goriškim Slovincem vrnila Trgovski dom v Gorici, ki je bil do leta 1933 last slovenske ustanove Trgovsko-obrtno zadruga. Ta stavba, ki je bila s slovenskimi žulji sezidana leta 1904, je bila po fašističnem komisarju leta 1933 prodana federaciji fašistične stranke v Gorici. Sedaj je državna last.

Ne samo to, da sedanje oblasti nečisto vrtni Trgovskega doma v Gorici slovenskim kulturnim in gospodarskim organizacijam, za katere je bil zgrajen in namenjen, ampak tem organizacijam ne dajo na razpolago nobenih drugih lokalov, nasprotno, celo zavirajo, da bi si Slovenci ponovno preuredili kjer si bode kako dvorano in ne izdajo za to potrebnih dovoljenj. Isto velja za slovensko Alojzijevec, ki ga je država razstala in

(Nadaljevanje na 3. strani)

Najhuje je še to, da Slovenci v Italiji nimamo niti pravice dajati svojim otrokom slovenska krstna imena, ker zahteva obstoječi zakon samo italijanska.

Nadalje ni italijanska vlada ničesar ukrenila, da bi goriškim Slovincem vrnila Trgovski dom v Gorici, ki je bil do leta 1933 last slovenske ustanove Trgovsko-obrtno zadruga. Ta stavba, ki je bila s slovenskimi žulji sezidana leta 1904, je bila po fašističnem komisarju leta 1933 prodana federaciji fašistične stranke v Gorici. Sedaj je državna last.

Ne samo to, da sedanje oblasti nečisto vrtni Trgovskega doma v Gorici slovenskim kulturnim in gospodarskim organizacijam, za katere je bil zgrajen in namenjen, ampak tem organizacijam ne dajo na razpolago nobenih drugih lokalov, nasprotno, celo zavirajo, da bi si Slovenci ponovno preuredili kjer si bode kako dvorano in ne izdajo za to potrebnih dovoljenj. Isto velja za slovensko Alojzijevec, ki ga je država razstala in

(Nadaljevanje na 3. strani)

Najhuje je še to, da Slovenci v Italiji nimamo niti pravice dajati svojim otrokom slovenska krstna imena, ker zahteva obstoječi zakon samo italijanska.

Nadalje ni italijanska vlada ničesar ukrenila, da bi goriškim Slovincem vrnila Trgovski dom v Gorici, ki je bil do leta 1933 last slovenske ustanove Trgovsko-obrtno zadruga. Ta stavba, ki je bila s slovenskimi žulji sezidana leta 1904, je bila po fašističnem komisarju leta 1933 prodana federaciji fašistične stranke v Gorici. Sedaj je državna last.

Ne samo to, da sedanje oblasti nečisto vrtni Trgovskega doma v Gorici slovenskim kulturnim in gospodarskim organizacijam, za katere je bil zgrajen in namenjen, ampak tem organizacijam ne dajo na razpolago nobenih drugih lokalov, nasprotno, celo zavirajo, da bi si Slovenci ponovno preuredili kjer si bode kako dvorano in ne izdajo za to potrebnih dovoljenj. Isto velja za slovensko Alojzijevec, ki ga je država razstala in

(Nadaljevanje na 3. strani)

Najhuje je še to, da Slovenci v Italiji nimamo niti pravice dajati svojim otrokom slovenska krstna imena, ker zahteva obstoječi zakon samo italijanska.

Nadalje ni italijanska vlada ničesar ukrenila, da bi goriškim Slovincem vrnila Trgovski dom v Gorici, ki je bil do leta 1933 last slovenske ustanove Trgovsko-obrtno zadruga. Ta stavba, ki je bila s slovenskimi žulji sezidana leta 1904, je bila po fašističnem komisarju leta 1933 prodana federaciji fašistične stranke v Gorici. Sedaj je državna last.

Ne samo to, da sedanje oblasti nečisto vrtni Trgovskega doma v Gorici slovenskim kulturnim in gospodarskim organizacijam, za katere je bil zgrajen in namenjen, ampak tem organizacijam ne dajo na razpolago nobenih drugih lokalov, nasprotno, celo zavirajo, da bi si Slovenci ponovno preuredili kjer si bode kako dvorano in ne izdajo za to potrebnih dovoljenj. Isto velja za slovensko Alojzijevec, ki ga je država razstala in

(Nadaljevanje na 3. strani)

Najhuje je še to, da Slovenci v Italiji nimamo niti pravice dajati svojim otrokom slovenska krstna imena, ker zahteva obstoječi zakon samo italijanska.

Nadalje ni italijanska vlada ničesar ukrenila, da bi goriškim Slovincem vrnila Trgovski dom v Gorici, ki je bil do leta 1933 last slovenske ustanove Trgovsko-obrtno zadruga. Ta stavba, ki je bila s slovenskimi žulji sezidana leta 1904, je bila po fašističnem komisarju leta 1933 prodana federaciji fašistične stranke v Gorici. Sedaj je državna last.

Ne samo to, da sedanje oblasti nečisto vrtni Trgovskega doma v Gorici slovenskim kulturnim in gospodarskim organizacijam, za katere je bil zgrajen in namenjen, ampak tem organizacijam ne dajo na razpolago nobenih drugih lokalov, nasprotno, celo zavirajo, da bi si Slovenci ponovno preuredili kjer si bode kako dvorano in ne izdajo za to potrebnih dovoljenj. Isto velja za slovensko Alojzijevec, ki ga je država razstala in

(Nadaljevanje na 3. strani)

Najhuje je še to, da Slovenci v Italiji nimamo niti pravice dajati svojim otrokom slovenska krstna imena, ker zahteva obstoječi zakon samo italijanska.

Nadalje ni italijanska vlada ničesar ukrenila, da bi goriškim Slovincem vrnila Trgovski dom v Gorici, ki je bil do leta 1933 last slovenske ustanove Trgovsko-obrtno zadruga. Ta stavba, ki je bila s slovenskimi žulji sezidana leta 1904, je bila po fašističnem komisarju leta 1933 prodana federaciji fašistične stranke v Gorici. Sedaj je državna last.

Ne samo to, da sedanje oblasti nečisto vrtni Trgovskega doma v Gorici slovenskim kulturnim in gospodarskim organizacijam, za katere je bil zgrajen in namenjen, ampak tem organizacijam ne dajo na razpolago nobenih drugih lokalov, nasprotno, celo zavirajo, da bi si Slovenci ponovno preuredili kjer si bode kako dvorano in ne izdajo za to potrebnih dovoljenj. Isto velja za slovensko Alojzijevec, ki ga je država razstala in

(Nadaljevanje na 3. strani)

Najhuje je še to, da Slovenci v Italiji nimamo niti pravice dajati svojim otrokom slovenska krstna imena, ker zahteva obstoječi zakon samo italijanska.

Nadalje ni italijanska vlada ničesar ukrenila, da bi goriškim Slovincem vrnila Trgovski dom v Gorici, ki je bil do leta 1933 last slovenske ustanove Trgovsko-obrtno zadruga. Ta stavba, ki je bila s slovenskimi žulji sezidana leta 1904, je bila po fašističnem komisarju leta 1933 prodana federaciji fašistične stranke v Gorici. Sedaj je državna last.

Najhuje je še to, da Slovenci v Italiji nimamo niti pravice dajati svojim otrokom slovenska krstna imena, ker zahteva obstoječi zakon samo italijanska.

Nadalje ni italijanska vlada ničesar ukrenila, da bi goriškim Slovincem vrnila Trgovski dom v Gorici, ki je bil do leta 1933 last slovenske ustanove Trgovsko-obrtno zadruga. Ta stavba, ki je bila s slovenskimi žulji sezidana leta 1904, je bila po fašističnem komisarju leta 1933 prodana federaciji fašistične stranke v Gorici. Sedaj je državna last.

Ne samo to, da sedanje oblasti nečisto vrtni Trgovskega doma v Gorici slovenskim kulturnim in gospodarskim organizacijam, za katere je bil zgrajen in namenjen, ampak tem organizacijam ne dajo na razpolago nobenih drugih lokalov, nasprotno, celo zavirajo, da bi si Slovenci ponovno preuredili kjer si bode kako dvorano in ne izdajo za to potrebnih dovoljenj. Isto velja za slovensko Alojzijevec, ki ga je država razstala in

(Nadaljevanje na 3. strani)

Najhuje je še to, da Slovenci v Italiji nimamo niti pravice dajati svojim otrokom slovenska krstna imena, ker zahteva obstoječi zakon samo italijanska.

Nadalje ni italijanska vlada ničesar ukrenila, da bi goriškim Slovincem vrnila Trgovski dom v Gorici, ki je bil do leta 1933 last slovenske ustanove Trgovsko-obrtno zadruga. Ta stavba, ki je bila s slovenskimi žulji sezidana leta 1904, je bila po fašističnem komisarju leta 1933 prodana federaciji fašistične stranke v Gorici. Sedaj je državna last.

Ne samo to, da sedanje oblasti nečisto vrtni Trgovskega doma v Gorici slovenskim kulturnim in gospodarskim organizacijam, za katere je bil zgrajen in namenjen, ampak tem organizacijam ne dajo na razpolago nobenih drugih lokalov, nasprotno, celo zavirajo, da bi si Slovenci ponovno preuredili kjer si bode kako dvorano in ne izdajo za to potrebnih dovoljenj. Isto velja za slovensko Alojzijevec, ki ga je država razstala in

(Nadaljevanje na 3. strani)

Najhuje je še to, da Slovenci v Italiji nimamo niti pravice dajati svojim otrokom slovenska krstna imena, ker zahteva obstoječi zakon samo italijanska.

Nadalje ni italijanska vlada ničesar ukrenila, da bi goriškim Slovincem vrnila Trgovski dom v Gorici, ki je bil do leta 1933 last slovenske ustanove Trgovsko-obrtno zadruga. Ta stavba, ki je bila s slovenskimi žulji sezidana leta 1904, je bila po fašističnem komisarju leta 1933 prodana federaciji fašistične stranke v Gorici. Sedaj je državna last.

Ne samo to, da sedanje oblasti nečisto vrtni Trgovskega doma v Gorici slovenskim kulturnim in gospodarskim organizacijam, za katere je bil zgrajen in namenjen, ampak tem organizacijam ne dajo na razpolago nobenih drugih lokalov, nasprotno, celo zavirajo, da bi si Slovenci ponovno preuredili kjer si bode kako dvorano in ne izdajo za to potrebnih dovoljenj. Isto velja za slovensko Alojzijevec, ki ga je država razstala in

(Nadaljevanje na 3. strani)

Najhuje je še to, da Slovenci v Italiji nimamo niti pravice dajati svojim otrokom slovenska krstna imena, ker zahteva obstoječi zakon samo italijanska.

Nadalje ni italijanska vlada ničesar ukrenila, da bi goriškim Slovincem vrnila Trgovski dom v Gorici, ki je bil do leta 1933 last slovenske ustanove Trgovsko-obrtno zadruga. Ta stavba, ki je bila s slovenskimi žulji sezidana leta 1904, je bila po fašističnem komisarju leta 1933 prodana federaciji fašistične stranke v Gorici. Sedaj je državna last.

Ne samo to, da sedanje oblasti nečisto vrtni Trgovskega doma v Gorici slovenskim kulturnim in gospodarskim organizacijam, za katere je bil zgrajen in namenjen, ampak tem organizacijam ne dajo na razpolago nobenih drugih lokalov, nasprotno, celo zavirajo, da bi si Slovenci ponovno preuredili kjer si bode kako dvorano in ne izdajo za to potrebnih dovoljenj. Isto velja za slovensko Alojzijevec, ki ga je država razstala in

(Nadaljevanje na 3. strani)

Najhuje je še to, da Slovenci v Italiji nimamo niti pravice dajati svojim otrokom slovenska krstna imena, ker zahteva obstoječi zakon samo italijanska.

Nadalje ni italijanska vlada ničesar ukrenila, da bi goriškim Slovincem vrnila Trgovski dom v Gorici, ki je bil do leta 1933 last slovenske ustanove Trgovsko-obrtno zadruga. Ta stavba, ki je bila s slovenskimi žulji sezidana leta 1904, je bila po fašističnem komisarju leta 1933 prodana federaciji fašistične stranke v Gorici. Sedaj je državna last.

Ne samo to, da sedanje oblasti nečisto vrtni Trgovskega doma v Gorici slovenskim kulturnim in gospodarskim organizacijam, za katere je bil zgrajen in namenjen, ampak tem organizacijam ne dajo na razpolago nobenih drugih lokalov, nasprotno, celo zavirajo, da bi si Slovenci ponovno preuredili kjer si bode kako dvorano in ne izdajo za to potrebnih dovoljenj. Isto velja za slovensko Alojzijevec, ki ga je država razstala in

(Nadaljevanje na 3. strani)

Najhuje je še to, da Slovenci v Italiji nimamo niti pravice dajati svojim otrokom slovenska krstna imena, ker zahteva obstoječi zakon samo italijanska.

Nadalje ni italijanska vlada ničesar ukrenila, da bi goriškim Slovincem vrnila Trgovski dom v Gorici, ki je bil do leta 1933 last slovenske ustanove Trgovsko-obrtno zadruga. Ta stavba, ki je bila s slovenskimi žulji sezidana leta 1904, je bila po fašističnem komisarju leta 1933 prodana federaciji fašistične stranke v Gorici. Sedaj je državna last.

Ne samo to, da sedanje oblasti nečisto vrtni Trgovskega doma v Gorici slovenskim kulturnim in gospodarskim organizacijam, za katere je bil zgrajen in namenjen, ampak tem organizacijam ne dajo na razpolago nobenih drugih lokalov, nasprotno, celo zavirajo, da bi si Slovenci ponovno preuredili kjer si bode kako dvorano in ne izdajo za to potrebnih dovoljenj. Isto velja za slovensko Alojzijevec, ki ga je država razstala in

(Nadaljevanje na 3. strani)

Najhuje je še to, da Slovenci v Italiji nimamo niti pravice dajati svojim otrokom slovenska krstna imena, ker zahteva obstoječi zakon samo italijanska.

Nadalje ni italijanska vlada ničesar ukrenila, da bi goriškim Slovincem vrnila Trgovski dom v Gorici, ki je bil do leta 1933 last slovenske ustanove Trgovsko-obrtno zadruga. Ta stavba, ki je bila s slovenskimi žulji sezidana leta 1904, je bila po fašističnem komisarju leta 1933 prodana federaciji fašistične stranke v Gorici. Sedaj je državna last.

SOCIALNA VPRAŠANJA

Davki in davkoplačevalci

Večkrat slišimo pritožbe davkoplačevalcev, da so jim bili davki previsoko odmerjeni in da se je to zgodilo, nalašč prav proti njim, določenim osebam! Ne rečemo, da ne gre v določenih primerih tudi za premoč ali za kak davčni pritisk na določeno slovensko. Eno pa moramo ugotoviti in poudariti: da brez davkov niti država niti pokrajina niti občina ne morejo naprej.

Vzdrževanje države, to je državne skupnosti, z vsemi sem povezanimi potrebami socialnega, kulturnega, političnega in tudi verskega značaja pa obrambe in tako dalje, je pač na amenih vsch državljanov po zakonu, ki so ga poslanci in senatorji pretresali in odobrili.

Za morebitne krivice, namerne ali nenamerne, daje zakon možnost pritožbe na več davčnih komisij zaporedoma!

POL LETA PREPOZNO

Ob obletnici nesrečnega koroškega plebiscita

Bilo je po Vseh svetih 1. 1918. Prva svetovna vojna je bila končana. Vojaki so se vracali domov.

Z italijanske fronte sta tedaj prišla dva bataljona Bosancev s slovenskimi častniki v Ziljsko dolino na Koroškem. Bataljona sta bila v polni bojni opremljeni. Na Brdu, v rojstni občini in zupniji slovenskega poslanca Grafenauerja, sta se bataljona ustavila. Grafenauer je slovenske častnike prosil, naj s svojimi vojaki zasedejo Koroško. Le-ti so bili pripravljeni to storiti, a zahtevali so tozadeven nalog narodne vlade v Ljubljani. Grafenauer je poslal visokozemca R. v Ljubljano, da prinese tozadeven nalog. Vojaki so čakali. Čez dva dni se je R. vrnil — brez zaprosenega naloga. Narodna vlada ga ni hotela dati. In vojaki so odšli.

Vedeti moramo, da so tedaj Nemci na Koroškem sami pričakovali, da bodo Jugoslovani zasedli Koroško. Zdelo se jim je to samo ob sebi umljivo. Ves mesec november 1918 je bila Koroška kakor na krožniku predložena pred nas. Treba bi bilo samo seči po njej in imeli bi jo bili brez boja in brez žrtve.

Kar je ves svet pričakoval, se ni zgodilo.

Ivan Hribar pripoveduje v svojih Spominih, kako so mu pozneje Amerikanci rekli, ko je mole-doval pri njih zaradi Koroške: »Zakaj pa je niste zasedli, če ste smatrali, da je vaša?« Edini v prvi narodni vladi v Ljubljani, ki je razumel, kaj je treba storiti, je bil dr. Janko Brejc. Ta je več desetletij živel na Koroškem in mu je bila pri srcu ta prelepa naša zemlja. On je neprestano silil, da je Koroško treba takoj zasedeti. A rekli so mu, kako je siten in ga niso poslušali.

Nemci so tedaj, novembra 1918, stali na stališču, da bodo proti zasedbi Koroške po Jugoslovanih pač protestirali, a bojevali se ne bodo.

Pozneje, v začetku januarja 1919, so merodajni v Ljubljani ukazali majorju Lavriču, naj »demonstrira« čez Dravo. Lavrič je poslal eno stotnjo z eno strojno puško čez Dravo in je »demonstriral«. Nemci so se temu početju smejali in so stotnjo potisnili nazaj. Pozneje je s posmehom pisali o »vojnih umetnikih« v Ljubljani — die Kriegskuenstler in Laibach. Majorja Lavriča za to »demonstriranje« čez Dravo seveda ne zadene nobena krivda, on je izvršil samo povelje vojnega sveta v Ljubljani.

Tako so se igrali s Koroško!

Nemci so bili prijetno iznenadeni. Spoznali so, da se ni vse izgubljeno; da se bo dalo še kaj rešiti. In sklenili so 5. decembra 1918 v koroškem deželnem zboru v Celovcu, da se bodo proti Jugoslovanom bojevali. S 5. decembrom 1918 se je tako začel boj z orožjem za Koroško.

Prvo narodno vlado v Ljubljani zadene ogromna krivda, da nismo novembra 1918 zasedli Koroške, ko bi se bilo to lahko zgodilo še brez boja in brez žrtve.

Boj za Koroško se je začel. Nemci so 27. decembra potisnili slovenske oddelke iz Labudске doline, 5. januarja 1919 iz Ziljske doline in 7. januarja iz Rožne doline.

Boji so privabili na Koroško ameriško komisijo. To sta tvorila podpolkovnik Miles in njegov pomočnik King. Nemci so svoje pristaje zbrali in poučili, naj demonstrirajo za Avstrijo. Tako n. pr. v

Grebinju, kamor so nemško misleče zborniki celo iz več ur oddajali krajev, medtem ko zavedni Slovenci še vedeli niso, da pride ameriška komisija. Tako sta Američana dobila vtis, da je skoro vse ljudstvo za Avstrijo in sta v tem smislu poročala predsedniku Wilsonu.

Vse to se je zgodilo zaradi nesposobnosti prve narodne vlade v Ljubljani, ki Koroške ni dala in niti ni pustila pravi čas zasedeti. Tako je in ni nam ne pomaga, to prikritivati.

Končno so tudi v Ljubljani spoznali, da bo treba nekaj storiti. In ukazali so ofenzivo. To se je zgodilo 29. aprila 1919. A kako naj bi se bila ta ofenziva posrečila, ko so Nemci razpolagali z 71 topovi, Slovenci pa samo s 56! Slovenska ofenziva se je popolnoma ponesrečila in 2. majnika 1919 so začeli Nemci z ofenzivo. Se zdaj se imenuje v Velikovecu neka cesta »2. Mai Strasse« v spomin, da so ta dan Nemci zasedli Velikovec. Dne 7. majnika je bil boj končan s popolno nemško zmago. Vse slovenske vojake so Nemci ali pobili ali ujeli ali pa pregnali s Koroške. Pri Gušanju je tedaj padel nadporočnik Malgaj, v Smarjeti v Rožu je padel komandant Jurca, njegovi vojaki pa so bili povečini ujeti.

Vsa Koroška je bila v nemških rokah. A samo za tri tedne. Dne 28. majnika 1919, ob štirih zjutraj, se je začela jugoslovanska ofenziva. Vodil jo je general Krsta Smiljančič. Med poveljniki sta bila general Majster in polkovnik Milenković. V Mežiški dolini so se Nemci hrabro branili. A ko so Jugoslovani prebili fronto, so se morali v paničnem begu umakniti, sicer bi bili ujeti. General Majster je preko Košenjaka vdrl v Labudsko dolino ter je šel s svojimi Stajerci po dolini gori na St. Pavel, St. Andraž in Grebinj ter dalje na Velikovec. Iz Kranja čez Železno Kaplo je prodrla jugoslovanska brigada na Podjunsko ravnino, pri Apačah vdrla v Rož in pregnala sovražnika iz Rožne doline. Dne 3. junija so jugoslovanske čete zasedle Velikovec; dne 4. junija zvečer je bil boj končan. Nemci so se umaknili proti St. Vidu ob Glini; bili so katastrofalno poraženi. Dne 6. junija so jugoslovanske čete vkorakale v Celovec. Zasedena je bila Gospa sveta. Na vrhu Magdalenske gore ali gore Sv. Helene (1058 m), nad Celovsko ravnino, so taborili jugoslovanski vojaki.

Dá, če bi se bilo to zgodilo pol leta prej! Tako pa je kljub slovenski zmagi Wilson zahteval plebiscit.

Dá, plebiscit! Če bi se bil ta vršil 50 let poprej, ni dvoma, da bi se bil končal z našo zmago. Tako pa nam je skozi polnih 50 let pred plebiscitom nemška, našemu ljudstvu vsiljena šola, pojančarjevala naš narod na Koroškem. Brez te šole-ponečevalnice bi Nemci pri plebiscitu 10. oktobra 1920 nikdar in nikoli ne bili zmagali! Zmagali so, ker so nam s pomočjo našemu narodu vsiljene nemške šole zastupili narod z nemškim mišljenjem. Narod je protestiral proti tej šoli, protestirale so celo občine, ki so zdaj že čisto pomencene — a nihče ni upošteval teh protestov, nihče se ni zmenil zanje! Krivcičen je vzrok — krivcičen je tudi učinek: nemška zmaga pri plebiscitu!

Za časa ljudskih taborov, okrog

1. 1870, je bilo vse naše ljudstvo na Koroškem za Zedinjeno Slovenijo. A nihče tedaj ni upošteval te ljudske volje. Na Bistrici pri Pliberku in v Zopračah pri Vrbskem jezeru sta bila ogromna ljudska tabora. To je bilo 50 let pred ple-

biscitom, ko naroda še ni zastrupila pomencovalna šola.

Če bi bila zmaga proti koncu majnika 1. 1919 prišla pol leta prej, bi bil izostal plebiscit in ušoda naše Koroške bi bila drugačna.

GOSPOSVETSKI PRESTOL — simbol slovenske državnosti

NARODNA ZNAČAJNOST

Vsem staršem, ki zaupajo svoje otroke slovenskim šolam, je treba priznati, da so značajni in pogumni. Italijani se namreč na vso moč trudijo, da bi stare preplašili in njihove otroke odvrgli od slovenskega študija.

Kdor ostane odporen proti italijanskemu pritisku, razodeva, da v njem še gorijo svetli ideali zvestobe do lastnega rodu, da v njegovi duševnosti še klije krepkost močnatosti. Iz takih zavednih slovenskih družin rastejo prave osebnosti, ki bodo povsod v življenju znale postaviti lik moža-veljaka, lik krepke žene. Zal ne moremo dati takega priznanja vsem Slovincem.

Kaj naj rečemo o tistih, ki dajejo svoje otroke v italijanske šole? Iskreno jih pomilujemo. O, kako se bodo čez deset let kesali njihovi otroci, da se niso izločili v slovensčini! Marsikateri očka in marsikatera mati bosta morala na starost slišati očitke svojih otrok: »Zakaj nas niste dali v slovenske šole, da bi si danes mogli pomagati s slovensčino do kruha, ker nam italijanščina ne zaostuje?«

Ni treba biti poseben prerok, da z gotovostjo predvidevamo, da bo v bodočnosti in Trstu res tak položaj, da bo slovensčina postala došen kapital za tiste, ki jo bodo dobro znali. To smo dokazali že v prejšnjih poglavjih. Tudi ni treba biti izreden pedagog ali psiholog, da spoznamo, da se iz narodnih odpadnikov izcimijo nezanesljivi značaji. S presenečenjem pa mo-

ramo ugotavljati, kako malenkostni, površni, nespametni razlogi tja in sem vplivajo na nekatere slovenske starše, da svoje otroke prodajajo italijanski šoli.

Prav iz teh dni datira eden takih zanimivih primerov skrajne plitvosti pri odločanju otrokovega šolanja. Nekje na tržaški periferiji je slovenska mati vpisala otroka v prvi razred italijanske šole samo zato, da bo imel na poti proti italijanskemu šolskemu poslopju družbo, medtem ko bi bil po poti v drugo smer, kjer je slovenska šola, vsak dan sam. Strmite nebesa! To je bil edini in odločilni razlog, zakaj bo moral postati otrok odpadnik in se ne bo mogel razvijati v prirodni smeri slovenske vzgoje, kakor bi mu slovenska kri in domača govorica velevala. Saj tržaška periferija vendar ni kaka ameriška džungla, niti ne ruska stepa, da bi osamelega malega potnika na poti v slovensko šolsko poslopje ogrozili leopardi, levi, volkovi, kače, viharji, cikloni, grom in strele. Ali ne potujejo tisočeri kmečki otroci iz osamelih kmečkih domačij po vseh deželah sveta po najbolj samotnih poteh skozi gozdove, dež in sneg, po blatnih poteh in spolklih stezicah po pol ure, tudi po celo uro daleč vsak dan v skromne, slabo zakurjene, vaške šole — in vendar jih ni konec. Če se kdo tako pretira, da bo nevarnost za otroke po obljubljenih cestah in cestah tržaških predmestij, je to že smešno.

A pogledimo druge razloge in nevarnosti, ki stare in otroke plašijo na poti v slovenske šole. Res srečujejo otroke na poti v življenje polno volkov in kač, ki jih odvrtačo od prirodne poti v domače šole. Ti volkovi so tisti italijanski propagandisti, ki tulijo proti vsemu, kar je slovenskega. Kače so tiste izpodjedalske italijanske duše, ki — kakor da so obsedene — zalezujejo slovenskega človeka, da bi ga ovile v svoje potujčevalske mreže. Govorijo vam zvito, včasih malce grozeče, namigavajoče na bodoče službe otrok ali na službo očeta, včasih medeno kakor kača v raju, obljublajoč stotere in edinstvene koristi od italijanske šole. Italijanska šolska uprava jim prav po kačje pomaga z nešteti utesnitvami, da bi zadušila slovensko šolstvo. Iredentistično časopisje pa — no, to vam dan za dan dviga viharje, grom in strele proti vsemu, kar po slovensko diši.

(Dalje prihodnjič)

S. A. Z.

Tečaj angleškega jezika

Kot običajno, bo SPM tudi letos priredila brezplačne tečaje angleškega jezika pod okriljem Zvezniške čitalnice v Trstu.

Pouk bo prišel brž ko bomo imeli dovoljno številno prijavljencev.

Prijave sprejemajo v ulici S. Anastasio 1-c od 9. do 13. ure in v ulici Machiavelli 22-II pa od 16. do 18. ure.

stala je samo še Kmečka banka, ki je bila le premajhen denarni zavod, da bi delal skomine fašizma. To so bile hude gospodarske sankcije, katere je uporabljal fašizem za potiljanje Slovencev. Sedanja vlada ni podvela prav ničesar, da bi popravila fašistične krivice, pač pa še danes ovira slovenskim podjetjem v go-riški pokrajini vsako delovanje. Vsaka prošnja podjetij ali privatnikov za izdajanje obrtnice je vedno zavrnjena, medtem ko italijanskim podjetjem takoj izdajo potrebne obrtnice in dovoljenja, da si — prav ta podjetja že posedujejo razne obrtnice.

Iz vsega navedenega je jasno razvidno, da smo Slovenci v Italiji tudi danes, kot v času fašizma, brezpravna raja in da nas hočejo potlačiti in zvičajno izbrisati kot narodno manjšino ter svetu prikazati, da Slovencev v Italiji sploh ni. Medtem ko zavlačujejo priznanje naših pravic, hitijo z zidanjem ezulskih naselij na našem etničnem ozemlju, da bi nas čimprej zamešali med same Italijane in seveda tudi čimprej raznarodili.

Slovenci v Italiji zavzemamo stališče, da se mora prenehati šovinistična gonja in da se morajo čimprej izvesti vsa določila Ustave. Posebno važnost polagamo Slovinci v Italiji na vsebino onih zakonitih določil, ki naj jamčijo Slovincem v Italiji pravico do nemotene kulture, jezika, političnega in gospodarskega razvoja. Pod Avstrijo je imelo tukajšnje prebivalstvo italijanske in slovenske narodnosti z državnim in deželnim zakonom od leta 1867 za jamčeno pravico do uporabe svojega materinega jezika v vseh državnih, deželnih in občinskih uradih, ki so morali imeti uradništvo, ki je obvladalo vse deželne jezike in je v teh tudi uradovale. Zajemena je bila v vsem pravica do izobešanja narodnih zastav, pravica nemotene delovanja političnih, gospodarskih in kulturnih organizacij in prav tako pravica do šolanja v materinem jeziku. Vse te pravice bi morale ostati neokrnjene Slovincem v Italiji tudi po letu 1918, kar se pa žal ni zgodilo.

Po padcu fašizma, k porazu kate-rega so v nemali meri prispevali tudi Slovenci, je njihova pravica do nemotene narodnega razvoja še toliko večja.

Zato se obračamo na OZN in zahtevamo, da OZN s svojo polno-mnoštvo izvede pri italijanski vladi, da izda s prevzetimi obvezami ter predvsem z določili člena 6 in 116 Ustave posebno manjšinsko zakonodajo, ki naj velja za vse Slovence, ki bivajo v Italiji in naj s posebnimi deželnimi zakoni zajamči:

- 1) Določeno število zastopnikov Slovincem v poslanski zbornici in v senatu ter deželnem parlamentu.
- 2) Enakopravnost slovenskega jezika v vseh javnih uradih v o-nih krajih, kjer prebivajo Slovinci.
- 3) Obsto in nemoten razvoj slovenskega osnovnega in srednjega šolstva.
- 4) Nemoten razvoj slovenskih kulturnih, gospodarskih in politič-nih organizacij.
- 5) Kaznovanje onih oseb, ki bi se pregrešile proti določilom manjšinske zakonodaje.

Zahtevamo tudi, da se čimprej popravijo vse krivice, katere je fašistični režim povzročil Slovincem v Italiji, in da se uvede proti Slovincem nov kurz strpnosti in razumevanja, ne pa raznarodovanja.

S spoštovanjem

(sledijo podpisi)

(XIV. nadaljevanje)

Za veliko noč imajo tudi nekaj zanimivih običajev. Počistijo prostore in jih po potrebi prebelijo. Ženske spečejo bel kruh, z mlekom zamešen, in ga meso s pirhi žegnati na veliko soboto popoldne, tako da je na veliko noč zjutraj kruh na mizi, ki je pogrnjena z belim prtom.

Na veliko soboto posnažijo ženske hišne prostore, odpno verigo, visečo izpod dimnika nad panjem, ki služi za obešanje kotliča za polento, jo lepo operejo; otroci jo — vlačijo celo po tleh, da se še bolj odrgne in postane svetla. Nato obesijo na ta »katenico« pirhe, ki jih drugi dan pojedjo.

Pri veliki maši na veliko noč pojejo po cerkvah, kjer je slovenski duhovnik, staro velikončno pesem: »Jezus je od mrtvih vstal« itd. Ta je zelo stara, pravijo, da še iz protireformacijskih časov.

Pustne šale so tudi povsod v navadi. V Brdu se n. pr. šaljijo in norčujejo pri tistih hišah, kjer se je zgodila kaka neprimika, posebno glede žentive, da je punco fant zapustil in slično. Tedaj se našemijo in uprizorijo nesrečni dogodek, seveda v šaljivi obliki.

V Plastiščih je o veliki noči na-

NAJZAPADNEJŠI OGRANAK SLOVENSKE ZEMLJE: BENEŠKA SLOVENIJA

Zgodovinski, krajevpisni in dialektološki očrt

vada, da spečejo cerkveni ključarji za vsako družino hlebec kruha, čigar velikost se ravna po številu članov družine. Ta kruh dobe družine po blagoslovu na veliko soboto.

Na Beneškem je tudi še ta običaj, da si na veliko soboto, ko pri glorijski zvonovi zopet zazvoné, ljudje, ki so doma, umijejo obraz. Na veliki četrtki pa vržejo otroci po glorijski kamen preko rame, da se jim ne bi poletli, ko bodo na paš, približala kaka kača.

V Plastiščih podenejo na dan sv. Janeza na globok krožnik nekoliko zemlje, nanjo pa posujejo pest pšeninih zrn. Krožnik nato odnesejo v klet. Po osmih dneh prinese gospodar krožnik spet v hišo. Če so pšenica zrna vzklija, je znamenje, da bo dobra letina, in obratno.

V naslednjem bomo navedli še nekaj običajnih prilimkov, najprej iz Nadiške doline in potem tudi nekatere pri turskih Slovincih, posnetih iz krstnih knjig župnije v Nemah (Nimis). Ugotovili bomo

tako njihovo pristnost in njihov slovenski izvor.

Evo jih: Barnjak (Brnik), Belligoj, Bera, Bledič, Bukovac; Crnegac, Crnoja, Crnota; Dugar, Duš; Golež, Gorenjščak, Gozdniak, Grbec, Gubana (gubanca - gubunica - naguban, ima velike gube, to je narodno pečivo za najbolj slovenske dneve, n. pr. za sinjan, t. j. sinji dan - dan cerkvenega opasila, shoda); Hlodič, Hvala, Hvalica; Jelina, Jereb; Klinjon (iz klen), Korenič, Kosmač, Krajnik, Kudrič, Kukovac, Krašina; Laščak; Moderjan; Obala, Oriehnja; Podgozdnjak, Podoreščak, Podrieka, Prepotnik, Pušinj; Stigar; Sirok; Trakonja, Trlikar, Trušnjak; Veliščič; Zabrščak, Zaligoj, Zdravljic i. dr.

Iz Crneje: Cimbar, Cenčič, Kušič, Komar, Frlica, Barlej, Skuntar, Kopitar, Pikonja, Kofol, Matjuca, Matjačič, Trpin, Subotič, Baioh, Vidmar.

V Krnici (sedaj že precej pofurlanjen kraj): Benedetič, Kroato, Juretič, Crno, Turkotič, Marzora.

V Kanali (sedaj popolnoma

pofurlanjen): Ferlica, Terpin, Jurčič, Zlobe.

V Torlanu (popolnoma pofurlanjen vas): Komei, Filipič, Kramar, Kušič.

V Dobju (slov. zaselek pri Crneji): Matjuca, Miškornja, Sigura.

V Ramandolu (precej furlanski kraj): Kušič, Klančič, Kos, Petrovič.

V Tajpani (slovenska vas): Baloh, Bera, Kos, Novak, Kormons (ta prilimek je prišel iz Krmina že pred stoletji, ko se je v Platišče naselil nekdo iz Krmina, kateremu je nato ostalo to ime), Leban, Medved, Subotič, Zloba, Vacac. (Med temi prilimki je tudi več hrvatskih iz Istre, ki se dobro ločijo od drugih.)

V Karnahiti in Debeležu: Cušin, Mihelica, Kramar, Blazutič, Kobaj, Kuovir, Novak, Tomažin, Debelež.

Lepa originalna imena dobimo za stvari v naravi, t. j. za živali in posebno za rastline, ki so ohranila svojo prvotno slovensko obliko. Ne bomo jih tukaj naštevati, ker bi prišli predaleč. Dobro bi

bil, da bi kdo to strokovno podrobneje raziskal.

Kakor vsi Slovenci, tako tudi tle-le zlo radi pojo, posebno dekleta. Izvirnih pesmi nimajo veliko, pri-nesli so jih od drugod, s Sloven-skega, posebno dekleta iz obmej-nih krajev, ko so hodila v goriška Brda češplje lupit. Vrnivše se do-mov, so tam te pesmi prepevala, tako so se jih naučili tudi drugi, ki so jim še kaj dodali, in tako so nastale variante prvotnih. Cedno petje se je šlišlo razen ob mejni Idriji tudi v Prosnidu, Platiščih. Tu tudi še kak stari možak in de-ca poje kolednico: »An ti sveti Tarje krati...« V Prosnidu pojo de-kleta dvo- in celo troglasno. V zad-njem času sliši lepo petje fantov v Crnem vrhu, ki prepevajo v cerk-vi poleg latinske maše tudi slo-venске cerkvene pesmi, in po sv. opravilu, na prostem, pa narodne.

V Režiji so tudi bujno razpleti-mi motivi narodne pesmi, ki je po-sestavi in napevu povsem drugač-ne in svojevrstne ter opremljene z okrasni kot planinske pesmi. Si-

cer je bolj ali manj pri vseh glav-nih motiv, ki se potem spreminja. Te so res originalne in nikdo jih ne more lahko posnemati in pre-nesti drugam, morajo biti le zape-te na kraju med domačini, ker drugače nimajo takega učinka. Te motive so že pred dobrimi 60. leti povzeli in približili v »Zborniku« z drugim dialektološkim gradivom. Se bolj zanimivi so Rezijski psalmi, ki jih pojejo oziroma so jih peli, dokler so imeli slovenske duhovnike. In sicer sta dva psalma prestavljena iz latinskega: »De profundis« in »Miserere« ter še pe-sem »Stabat Mater dolorosa«. To besedilo je prestavljeno na rezi-janščino.

Prvi verskuli psalma »De pro-fundis« se glasi:

»Znuranje miha sarca, ja si kli-cal 'a uoen mo! Buh: Hasputi zau-dite vi moej hlas, da uohe naše bo-jo poslušale hlas od mojej pro-šenja.«

Ta ima tudi napev, ki je noti-ran; njegov avtor pa ni znan.

Tako je tudi »Stabat Mater« pre-vedena na rezijskono in se glasi: »Dolores, ta sveta Mati, ta pot-krizjon jooeojano anu nji Sinu vido-joč; nji ta sveta tožna duša diskon-šolana anu bolčč, jo joe prejšboe-dal dan punja!«

(Sledi XV. nadaljevanje)

VESTI s TRŽAŠKEGA

Potrebno je osvežiti spomin Pravičnost naše stvari

Italijani zahtevajo plebiscit, seveda pa le plebiscit v omejeni obliki, in sicer takega, ki izključuje izraz volje polovice tržaškega prebivalstva, in se tako nasproti Američanom postavlja v položaj, da spoštujejo ljudsko voljo Tržanov, ki jo izvajajo iz ljudskih steti iz l. 1911 in l. 1924, čeprav dobro vedo, da ta štetja ne dokazujejo narodne pripadnosti, ker zaznamujejo samo občevalni jezik, ki je bil v mnogih primerih pod silo razmer tudi za Slovence italijanski. Oni dalje trdijo, da vlada danes pod zavezniško upravo na področju A popolna enakopravnost med Italijani in Slovenci, čeprav mi nimamo ne denarnih zavodov, čeprav razlašča našo narodno posest, čeprav našim ljudem odrekajo italijansko državljanstvo in s tem politične pravice ter niti v slovenskih občinah ne dopuščajo slovenskega službenega jezika, niti slovenskih napisov.

O vsem tem so Američani obveščeni; ali morejo nastopiti, kot da vsega tega ne vedo? So namreč dejstva, ki v današnjem političnem trenutku niso udobna. Ili preko teh dejstev, pozabljati na odgovornost, ki čaka Ameriko pred pravorekom zgodovine, pozabljati na odmev prenašanih, nepremišljenih in za bodočnost Evrope usodne odločitve o Trstu, uspraviti svojo nemirno vest, to vse bi za zdaj moglo Američanom biti mnogo udobnejše, kot pa odločiti se za to, da bi dejstvom gledali v obraz ter položaj Trsta motrili z evropskega, ne pa z italijanskega zrišča.

Toda primer, v katerem prihaja italijanska taktika zvržanja dejstev za namenom usvajanja zahodnjaške moralne zavesti do najzgodnejšega izraza, je članek Augusta Guerriera, ki ga je »Corriere della Sera« objavil v številki od 30. septembra t. l. Guerriero enostavno zanika razseljevanje Slovanov iz teh krajev in zahteva dokazov in točneje določenih podatkov. On sicer dopušča, da so italijanske oblasti in italijanska sodišča proti Slovanom mogla biti v zmoti, da so Italijani napravili pogreške in da so v posameznih primerih mogli zatajiti. Vendar, kje v teku teh trideset let ni bilo prekoračenih oblasti? Kje ni bilo sodnih zmot? Kje ni bilo krivice ali nasilij? Ali naj to — tako zaključuje Guerriero — pomeni pravičitev sankcij proti Italiji po preteku trideset let? Ali naj vse to opravičuje tista, za Guerriera nezastirana nasilja, ki jih kaže Jugoslovani izvajajo na področju B?

Ali je Guerriero kratkega spomina, ali ni poučen, ali pa zavestno govori neresnico. Če je kratkega spomina, nam ni težko osvežiti ga. Zastostovalo bi, če si pazljivo prečita italijanske liste, ki so tukaj izhajali od l. 1919 do l. 1924. Tam bo odkril opis nasilij, resda v olepšani obliki, kakršno je dopustila italijanska cenzura, ali pa dokler te službene cenzure še ni bilo, v obliki, kakršno je nareko-

val strah pred nasilji junakov rimusovega olja. Odkril bo nadalje sledove razseljevanja naših ljudi iz Trsta in sledove dejavnosti odbora za čiščenje Trsta (»Comitato d'epurazione«).

Ce mu pa še to ni dovolj, mu je moči prožiti dokaze o grozljivih pismih, o osebnih obračunavanjih, o denarnih izsiljevanjih, ki so jih vršili že pred nastopom fašizma ljudje, katerih imena še danes niso pozabljena. In če so mu potrebni še nadaljnji dokazi, požig Narodnega doma, razbojniški napadi na banke in uredništva listov, u-

menskega razlikovanja ter uničenja človeškega dostojanstva in lastnine glede našega življa na Tržaškem je prinesla Italija.

Ali bodo ljudje okrog Guerriera to še dalje zanikali? Če si to bodo upali storiti, naj sestavijo evropsko komisijo, ki bo po 25 letih na licu mesta zbrala podatke o italijanskem vandalizmu in ugotovila, česa so bili in česa so še danes sposobni ti zavratni in licemerni nosilci kulture, ki jim je med drugim celo naša osnovna šola trn v peti!

Kar mi zahtevamo, ni delo so-

Trst, 5. oktobra 1953

Gospodu

Generalmajorju T. J. WINTERTONU,
področnemu poveljniku,

TRST

Cast nam je sporočili Vam, da je odbor Slovenske prosvetne matice na seji 2. oktobra t. l. sklenil nasloviti na Vas naslednjo

Resolucijo

proti ukinitvi desetih razredov na slovenskih osnovnih šolah na britsko-ameriškem področju STO.

Slovenska prosvetna matica ugotavlja, da je bilo z novim šolskim letom na področju A Svobodnega trž. ozemlja ukinjenih deset razredov na slovenskih osnovnih šolah.

Ta ukrep Prosvetnega urada ZVU kaže, da urad pri svojem postopku uporablja dvojno mero: da ga nasproti slovenskim šolam vodijo pobude, ki imajo namen postopno okrniti in slednjič dokončno uničiti slovenske šole na britsko-ameriškem področju STO, medtem ko istočasno na izključno slovenskem narodnostnem podežlju, ne glede na število vpisanih otrok, odpravi nove italijanske razrede.

Zato Slovenska prosvetna matica protestira proti temu diskriminacijskemu ukrepu in zahteva, naj se uveljavi enaka mera, to je, da se ukinjeni razredi vzpostavijo, kajti končno prebolevamo petletno demografsko krizo, ki je zaradi nesrečnih vojnih dogodkov prav posebno prizadela slovenski živelj na Tržaškem, in se je število osnovnošolskih otrok na našem področju začelo znova večati.

Z izrazi našega odličnega spoštovanja

Odbor Slovenske prosvetne matice
v Trstu

Tudi Izvršni odbor Slovenske demokratske zveze je na svojih zadnjih sejah razpravljal o najnovejšem zapostavljanju slovenskih pravic na šolskem področju. Slovenska demokratska zveza je preko svojih predstavnikov sporočila odgovornim činiteljem svoj ogorčen protest ter je podzela in še vedno podzema vse potrebne korake, da se ukinitve desetih razredov na slovenskih osnovnih šolah prekliče.

ničenje italije in drugih podobnih ustanov, sistematično zatiranje našega življa, ali je na vse to Guerriero pozabil?

On pravi, da vsak sodnik in vsaka oblast more grešiti. Brez dvoma. Vendar je pa razlika med grešenjem v zmoti in grešenjem iz namere, med neizvršitvijo zakona in namerno zločinom kršitvijo zakona. Ob požigih, ob zlostavljanjih in pobijanjih pri ubojih oblasti sploh niso uradovali, in sicer ne, ker ne bi bile mogle, ampak zato, ker niso hotele, čeprav so vedele, da je njihova dolžnost pribaviti zakonu spoštovanje in so hkrati ob polni zavesti opustile zaščito zakonitosti. In vse to so Italijani počeli s hladnokrvno premišljenostjo, čeprav so dobro vedeli, da je italijanska službena stran Slovincem obljubila enakopravnost na političnem in na kulturnem področju, in sicer isto enakopravnost, katero enako svedčano in — dodajmo še — enako zlagano in neiskreno obljubljajo danes.

Nedavno se je mudil v Rimu maršal Papagos. To je isti Papagos, ki je l. 1940 polkolonel Italijane. Sedaj so Italijani, meni nič, tebi nič, tudi nasproti njemu prešli preko vsega tistega, kar so povzročili Grčiji s svojočasnim italijanskim nasiljem. Vendar, kako naj Grki pozabijo na nemško zasedbo, na pet let državljanske vojne in na današnjo bedo grškega ljudstva ter na današnjo moralno razsulo grške ljudske zavesti, ne da bi se zavedali, da je vse to neposredna posledica italijanske bedaste zločinkosti iz l. 1940?

Stvari ne stoji drugače niti z nami, niti s samo Jugoslavijo. Če pomislimo na mir in na blaginjo, ki smo ju preživljali do onega nesrečnega dne, ko je Italijanska nasilje prekoračilo Sočo, in če pogledamo bedo, v katero nas je privela zločinska italijanska roka, tedaj si res ne moremo kaj, da ne bi s strahom pomislili na ostaritev italijanskega pohlepa po naših krajih. Naše vasi požgane, naša mladina poklicana pod orožje in odvadena v prve vrste na afriška in španska bojišča, naše žene in otroci brez obrambe izpostavljeni zverstvom črnih srca! Mogel bi kdo poročiti, da se je to dogajalo in se še dogaja tudi drugod. Vendar drži, da začetek ple-

Očitno je Italiji mnogo do tega, da ne izgublja časa pri določanju svojih prizadevanj glede Trsta. Njen odgovor na jugoslovansko obvestilo zasluzi, da ga zabeležimo in na kratko očitamo.

V prvi točki trdi italijanska vlada, da so ljudska štetja v Trstu in v Istri izkazovala italijansko večino. Ona pozablja, da pri štetju niso spraševali za narodnost, ampak le za občevalni jezik in da so ta občevalni jezik določevali občinski uradniki Trsta in istrskih mest, ki so bili poučeni tako, da tudi pri Slovincih občevalni jezik označijo za italijanskega. Italijanska nota trdi, da vesodi in masla non si ebbero da Trieste e dall'Istria, čeprav Carlo Galli v »Giornale di Trieste« od 28. septembra piše o »numerosissimi allogeni viventi in Jugoslavia«. Ti »allogeni« so bili pa begunci iz Trsta in Istre.

Da med nami in Italijani na področju A ni popolne enakopravnosti (»completa uguaglianza«), nam dokazujejo primer Sesljana Nabrežine, dejstvo, da nimamo niti ene samostojne slovenske banke, odrekanje političnih pravic Slovincem, ki niso italijanski državljani, čeprav so tukaj trajno nastanjeni.

Ali naj razpravljamo še o postopku Italijanov nasproti roditeljem slovenske dece, o njihovi prepovedi vpisovanja otrok optantov v slovenske šole, o gonji proti slovenskim šolam ob začetku in koncu šolskega leta? Ali naj naštevamo še primere, kako se Italijani protijo zaposlitvi Slovincem v javnih in zasebnih službah?

Vse to je jasno in očitno vsem onim, ki so v položaju, da se tukaj na licu mesta prepričajo o stanju stvari. In ker imajo tako Američani in Angleži, pa naj bi bili še tako dobro razpoloženi do Italijanov, vsa možnost, da Italijanske navedbe in trditve preverijo, evropskemu javnemu mišljenju pač ne bo težko hladnokrvno presoditi pravičnosti naše stvari.

Državna postopja za freidentistične namene

Ze dalj časa opažamo neko zmedo pojmov pri tukajšnjih oblastvih, ko gre za določanje mej pristojnosti med STO-jem in Italijo. Kaže, da Cammarato nauki najdejo, klub splošnemu neodobravanju njegovih neresnih mednarodnopravnih utemeljevanj, še vedno primerna tla za zorenje.

Ni nobenega dvoma, da ne spada tudi ustanova Tržaške pokrajine, poleg področnega predstevstva in občinskih uprav, v okvir krajevne javne uprave, ki deluje pod vodstvom in nadzorom ZVU. Zato ne moremo razumeti, kako je mogla Tržaška pokrajina odstopiti pritrilni lokal v svoji stavbi na tugu Vittorio Veneto freidentističnima »Comitato dalmatico« in »Comitato fiumano«. Saj gre za

Obvestilo kmetovalcem!

Obveščamo vse živinorejce, ki redijo bikce, da morajo po preteku starosti desetih mesecev prijaviti bikce pristojni komisiji za pridržev bikov, ki ima svoj sedež pri Področnem kmetijskem nadzorništvu v ulici Ghega št. 6 - soba št. 4.

Istočasno sporočamo, da je krajno poveljstvo gozdne policije, po svojih obhodnicah, odmerilo zadnje čase več denarnih kazni visem tistim živinorejcem, ki se niso ravnali po gorih navedenih odredbah.

NAKUP IN PRODAJA ODBRANIH TELIC SIVO-RJAVE PASMSE

Področno kmetijsko nadzorništvu opominja vse lastnike uvoženih in v rodovniško knjigo vpisanih goved, da so se obvezali, da ne bodo prodali rojenih telet za zakol. V primeru, da teleta ne morejo rediti ali pa prodati drugemu živinorejcu za rejo, naj javijo Področnemu kmetijskemu nadzorništvu

(Urad za živinorejo), ki bo poskrbelo, da bi jih oddal rejcem, ki bi jih morda zaprosili.

Istočasno sporočamo prizadetim živinorejcem, da je do danes že na razpolago določeno število odbranih telet in do enega leta starih telic.

Vsa potrebna pojasnila lahko dobijo živinorejci pri Področnem kmetijskem nadzorništvu v ulici Ghega št. 6 (soba št. 4).

VELIKO SKLADIŠČE, svetlo, suho, v sredi mesta in eno manjšo oddam v najem pod ugodnimi pogoji.

Vprašati na telef. šte. 23828.

PREDAVANJE SPM

Dne 23. oktobra t. l. prične SPM svoj letošnji cikel predavanj. Otvoritveno predavanje o temi »Komu je Trst dolžan svoj stoletni razmah« bo imel g. prof. dr. Antun Dabinović.

Vabimo vse člane in članice, da se predavanja udeležijo in da s seboj privedejo tudi svoje prijatelje.

Odbor SPM

Ali si že poravnal naročnino?

Odgovorni urednik: dr. Janko Jez
Tiska:
tiskarna »Adria«, d. d. v Trstu

ZOBOZDRAVNIK

Dr. STANISLAV PAVLICA

se je preselil v ul. Rittmeyer, 13
in sprejema
od 9. do 13. ter od 17. do 19. ure
Stev. telef. 31-813

Kino v Nabrežini

predvaja v soboto 10. t. m. ob 20. uri ter v nedeljo ob 15, 17, 45 in 20.30 uri izredno zanimivi barvni film:

„VELIKI CARUSO“

Prihodnjo sredo, dne 14. t. m. je na programu film:

„ČUDEŽNA PODOBA“

DARILNE PAKETE za Jugoslavijo in druge kraje po ugodnih cenah pošilja domača tordka

„ALASKA“ Import-Export

TRST - Ulica S. Lazzaro 13-I. - Tel. št. 56-58

Pošiljajo se živila, tehnični predmeti, in zdravila

Naše blago najboljšje kakovosti - Naše cene najugodnejše

Naša dostava najhitrejša in jamčena

Obrnite se na nas osebno ali pismeno

Potne liste in vizume

ter uradne listine, anagrafske izločke, prevode v in iz tujih jezikov, ooveropoljenje uradnih aktov, Izpolnjevanje prošelj za potovanje v FLRJ in izročanje Delegaciji v resitvo.

Vse v najkrajšem času in za nizek honorar

Agencija Celeritas

TRST, ul. Machiavelli 13, tel. 31-404

Interexport - Trst

BREDA-RUS-MIKULETIĆ & MILAN-BJELICA-ŽIVKOVIĆ

IMPORT - EXPORT

živila, tehnične predmete (šivalne stroje, radijske aparate, kolesa, štedilnike itd.; harmonike, tekstilno blago itd.), razpoložijo najhitreje in najbolj zanesljivo

Jugoslovanskim podjetjem nudimo posebne popuste in ugodne plačilne pogoje

Pošiljamo tudi darilne pakete za vse države pod najugodnejšimi pogoji in najhitreje iz lastnega skladišča v Punto Franco, Trst. - Obrnite se osebno ali pismeno na naš naslov:

URAD - Riva Grumola 6.II., tel. 29-302 - P.O. Box 1219
Skladišče: Punto Franco magg. II vrata 70, tel. 7232

Darilne pakete po vsej Evropi

dostavlja TVRDKA

Najhitrejša in najso-
lidnejša postrežba!
Jamčimo za sigurno
dostavo vsake pošiljke
Dostavljamo tudi
radioaparate, bicikle, šivalne stroje in harmonike po najugodnejši cenah

CITRUS

IMPORT & EXPORT

Lastnik: Aleksander Golješček

TRST - Ul. Torrebianca 27 - Telefon 24-467 - P.O.B. 522

Mizarji
kmetovalci
podjetniki

Deske smrekove, macesnove in trdih lesov, trame in par-kete nudi najugodnejše

CALEA

TEL. 90441 TRST

Viale Sonnino, 24

ŠOLSKE VESTI

Začetek pouka

Ravnateljstvo Slovenske državne višje realne gimnazije v Trstu, ki ima poleg razredov z realnim učnim načrtom tudi razrede s klasičnim učnim načrtom sporoča, da bo otvoritvena služba božja za šolsko leto 1953-1954 v cerkvi v ulici Giustinelli v soboto, dne 10. oktobra 1953, in sicer ob 8. uri 45 min. Po končani službi božji se zberejo vsi dijaki v učilnicah v ulici Lazzaretto Vecchio 9. kjer dobe vsa nadaljnja navodila.

Učenci in učence učiteljica in trgovske akademije se zberejo v soboto 10. t. m. ob 10. uri v cerkvi starega sv. Antona k otvoritveni službi božji. Po maši gredo v šolo, kjer dobe vsa potrebna navodila za novo šolsko leto. Redni pouk se začne v ponedeljek 12. oktobra.

Baletna šola SDD

Slovensko dobrodelno društvo v Trstu obvešča gojenke baletne šole, da se pouk prične v četrtek 15. oktobra ob 17.30. Nove prijave sprejema tajništvo v ulici Machiavelli 22-II. (tel. 62-75) dnevno od 16. do 18. ure.

Krojni tečaj SDD

Slovensko dobrodelno društvo v Trstu organizira tudi letos, na splošno željo članice, krojni tečaj. Vpisovanje je dnevno od 16. do 18. ure v ulici Machiavelli 22-II. tel. 62-75.